

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

P. van Hamel

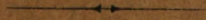
NED. MUS. v. OND. en OPV.
SCHOOLMUSEUM
AMSTERDAM

LOSSE
TAAALREGELS,

DOOR

G. KEIJZER,

Onderwijzer te TWELLO.

TE DEVENTER, BL. G. BROUWER.
1872.

Obr. 5846

Jan. 1873
9058

LOSSE TAALREGELS,

DOOR

NED. MUS. v. OND. en OPV.

SCHOOLMUSEUM

AMSTERDAM

G. KENZER,

Onderwijzer te Tuello.

TE DEVENTER,
BIJ G. BROUWER.
1872.

STOOMDRUKKERIJ. WED. P. DE LANGE. DEVENTER.

VOORBERICHT.

Het boekje, dat hierbij het licht ziet, maakt geene aanspraak op den naam van „Spraaakkunst”. Gelijk de titel aanduïdt is er geene strenge orde in gevolgd. Het is de vrucht van een veeljarig streven om zwarigheden bij het taalonderwijs uit den weg te ruimen, sommige min of meer ingewikkelde regels door eene bevattelijke voorstelling meer onder ieders bereik te brengen. In verband met verschillende taalen stijloefeningen, waaronder ook nog altijd het verbeteren van cacographies behoort, hebben deze regels mij jaren lang goede diensten bewezen. Mochten zij ook in ruimer kring iets tot het verkrijgen van grondige taalkennis toebrengen, dit zou mij hoogst aangenaam zijn. Wellicht zou dit werkje in de laagste

klasse onzer Gijmnasiën en Hoogere Burgerscholen, als ook van de Kweek- en Normaalscholen, niet misplaatst zijn, waartoe ik het met bescheidenheid aanbeveel.

G. KEIJZER.

TWELLO

den 30 Sept. 1871.

1. Zelfstandige naamwoorden zijn de namen, waardoor men personen en zaken van andere onderscheidt.

a. eigen (*Jan, Twello, Deventer, IJsel.*)

b. gemeene (*boek, tafel, wind, deugd.*)

2. Lidwoorden worden voor de zelfst. naamw. geplaatst om ze bepaald of algemeen voor te stellen.

a. bepalende (*de, het.*)

b. niet bepalende (*een, eene.*)

3. Bijvoegelijke naamwoorden duiden de hoedanigheden van personen of zaken aan.

a. stellende trap (*positief.*)

b. vergrootende trap (*comparatief.*)

c. overtreffende trap (*superlatief.*)

4. Voornaamwoorden komen in de plaats der zelfst. naamw. om de herhaling daarvan te vermijden. Ook dienen zij om de zelfst. naamw. nader te bepalen dan de lidwoorden doen kunnen.

- a. persoonlijke (*ik, gij, hij, mij.*)
- b. onbepaalde (*iemand, iets, men.*)
- c. bezittelijke (*mijn, uw, hun, zijn.*)
- d. vragende (*wie, wat, welke.*)
- e. aanwijzende (*deze, die, dit, dat.*)
- f. betrekkelijke (*die, wiens, welke.*)

5. Telwoorden drukken eene hoeveelheid uit.

- a. bepaalde of hoofdtelwoorden (*zes, tien, enz.*)
- b. onbepaalde (*vele, weinige, alle, enz.*)

6. Werkwoorden zijn woorden, die eene werking, een lijden of een bestaan uitdrukken.

Naar den vorm worden zij verdeeld in:

- a. zwakke (*rekenen, spelen.*)
- b. sterke (*zingen, schrijven.*)
- c. onregelmatige (*kunnen, mogen.*)

Naar de beteekenis in:

- aa. overgankelijke of transitieve (*slaan.*)
- bb. ~~lijdende~~ (~~gevoelt, weeten.~~)
- cc. onovergankelijke of intransitieve (*zitten.*)
- dd. wederkeerige of reflexieve (*zich wasschen.*)
- ee. onpersoonlijke (*regenen.*)

7. Deelwoorden zijn woorden, die van de werkwoorden afgeleid zijn, en dikwijls als bijvoeg. naamw. gebruikt worden.

- a. tegenwoordig of bedrijvend (*sprekende.*)
- b. verleden of lijdend (*gesproken.*)

8. Bijwoorden zijn *onverbuigbare* woorden, die *a.* bij de *werkwoorden*, *b.* bij de *bijvoeg. naamw.* en *c.* bij de *bijwoorden* *zelven* gebruikt worden.

a. Jan leest *duidelijk*.

b. Eene *heel* hooge tafel.

c. Jan leest *buitengewoon* duidelijk.

9. Voorzetsels duiden de betrekkingen aan, welke verschillende rededeelen op elkander hebben.

10. Voegwoorden dienen om twee volzinnen of deelen van volzinnen te verbinden.

11. Tusschenwerpsels dienen om droefheid, blijdschap of verwondering uit te drukken, of om een geluid na te bootsen.

b.v. *o, ach, och, help, bons, krak.*

3

EENIGE REGELS VOOR DE SPELLING.

Aan het einde van eene lettergreep schrijft men nooit *aa* of *uu*.

Men gebruikt *ééne e*, als men in het Geldersch dien klank met *é* kan verwisselen, b.v. *beken, leven, rekenen, bedelen, wever, lepel, weken* (van zeven dagen.)

Men gebruikt nog *ééne e* in de sterke werkwoorden, b.v. *lezen, geschreven, treden, bleven, helen* (verbergen.)

Men gebruikt *ee* als men in het Geldersch of Hoogduitsch dien klank met *ei* kan verwisselen, b.v. *bleeken, teeken, weeken* (week maken), *heelen* (genezen), *verdeelen*.

Men gebruikt nog *ee* in de werkwoorden, die op *eeen* eindigen, waaronder vele van het Fransch afgeleid zijn, b.v. *regeeren, redeneeren, waardeeren, corrigeeren, cultiveeren, approbeeren, studeeren, accepteeren, geneeren* (spreek uit: *zjeneeren*, Fransch: *généer*; *gij* behoeft u voor mij niet te *geneeren*); maar *generen* (onderhouden) wordt met *ééne e* geschreven; *gij* moet u daarmede *generen*.

Men gebruikt *ééne o* als men in het Geldersch dien klank met *ó* kan verwisselen, b.v. *koken, zolen, steenkolen, boven, poten*, (werkw.) enz.

Men gebruikt nog *ééne o* in de sterke werkw. b.v. *gegoten, bedrogen, komen, gebroken, gewroken, verholen*, enz.

Uitgezonderd: *loopen* en *stooten*.

Men gebruikt *oo* in de woorden, die in het Hoogduitsch *au* hebben, b.v. *boomen* (Bäume), *loopen* (laufen), *koopen* (kaufen), *rooken* (rauchen), enz.

Men gebruikt de *ij* als men in het Geldersch dien klank met *ie* kan verwisselen, b.v. *wijn, inwijden, grijs, dozijn, gordijn*, enz.

Ook alle sterke werkw. hebben *ij*, b.v. *blijven, drijven, spijten, rijden*, enz.

Wanneer de *g* door *t* zou gevolgd worden, schrijft men *cht* zonder op de afleiding te letten, b.v. *macht*,

klacht, recht, plechtig, gezicht, gewicht, licht (in beide be-
teekenissen), *tocht, vlucht, ik bracht, ik mocht, wij mochten,*
ik placht, wij plachten.

Maar in de regelmatige vervoeging der werkw., wier
stam op *g* eindigt, schrijft men *gt*, als ook in de zelfst.
naamw., die door achtervoeging van *te* gevormd zijn van
een bijvoeg. naamw., dat op *g* eindigt, b.v. *hij draagt,*
klaagt, ligt, weegt, hijgt, gij moogt, gedooft, voegt, ploegt, enz.;
laagte, hoogte, menigte, enz.

gh is vervallen en vervangen door *ch*, en de voor-
gaande klinker wordt kort uitgesproken, b.v. *kachel,*
bochel, richel, lichaam, tichel, Lochem, Mechelen, echel, echo,
enz. (behalve in *Rachel* en *Jochem*.)

ZELFST. NAAMWOORDEN, LIDWOORDEN EN BIJVOEG. NAAMWOORDEN.

VERBUIGING.

	Mann. Enk.	Vrouw. Enk.	Onzijd. Enk.
1 ^e N.	de	de	het
2 ^e N.	des	der	des
3 ^e N.	den	de, der	het, den
4 ^e N.	den	de	het

MEERVOUD VOOR ALLE DRIE GESLACHTEN.

- 1^e N. de
 2^e N. der
 3^e N. den (in 't vrouwel. ook de)
 4^e N. de

Het bijvoeg. naamw., voorafgegaan door een bepalend lidwoord, neemt alleen eene *n* aan wanneer het lidwoord *des* of *den* is.

Naamvallen zijn de verschillende vormen, die de zelfst. naamw. aannemen in de verschillende betrekkingen, waarin zij voorkomen.

De volgende regel geeft een eenvoudig en zeker middel aan de hand om de naamvallen te onderscheiden: wanneer men in plaats van een zelfst. naamw. *hij* kan zetten, staat het in den *eersten*, *van hem* in den *tweeden*, *aan hem* of *voor hem* in den *derden* en *hem* in den *vierden* naamval, b.v.

De vader (hij) schrijft brieven.

Het huis des vaders (van hem) wordt verkocht.

Geef den vader (aan hem) dit geld.

Ik zal mijnen broeder (voor hem) dit gedicht overschrijven.

Ik ken uwen vader (hem.)

De voorzetsels regeeren nu den 4^{en} naamval; vroeger

regeerden vele den 2^{en} of 3^{en} naamval. Den 2^{en} naamval kan men nog herkennen in de woorden: *binnensmonds, buitenslands, buitenshuis, voorshands.*

In de volgende en eenige andere uitdrukkingen regeeren de voorzetsels nog den 3^{en} naamval:

*te mijnen huize,
te dier zake,
te dien einde,
uit dien hoofde,
in der minne,
in der eeuwigheid,
van goeden huize.*

Het zelfst. naamw., voorafgegaan door een voorzetsel, is altijd *bepaling*, nooit *voorwerp*, b.v. *Ik denk aan den man.*

Wanneer een zelfst. naamw. dient om *tijd, lengte, hoogte, prijs, waarde, afstand*, enz. te bepalen, staat het in den 4^{en} naamval, b.v.

Ik heb den geheelen dag brieven geschreven.

De stok is eenen voet lang.

De paddestoel is eenen voet hoog.

Dat boek is eenen gulden waard.

Vier pond koffie beteekent eene hoeveelheid van 4 pond, onverschillig of de koffie aan ééne of aan meer partijen is.

Vier ponden koffie beteekent *vier enkele ponden.*

Eveneens: *vier last tarwe* en *vier lasten tarwe*.

Zes gulden is enkel de waarde van zes gulden, onverschillig van welke geldstukken.

Zes guldens beteekent *zes enkele guldens*.

Zege is *overwinning, zegepraal*.

Zegen is 1^e *heil* of *voorspoed*.

2^e *een groot vischnet*.

Wezen is 1^e het werkw. *wezen* of *zijn*.

2^e een zelfst. naamw. (*un être*.)

Weezen zijn *weeskinderen*.

Rede is 1^e het *verstand*, b.v. *De mensch is met rede begaafd*.

2^e *redevoering*, b.v. *Ik zal mijne rede in drie deelen verdeelen*.

Reden is 1^e de *drijfveer* van iemands doen, b.v. *Dat is de reden van mijne handelwijze*.

2^e eene *ontwikkeling* van die drijfveeren, b.v.

Hij bewijst zijne stelling door bondige redenen.

3^e *verhouding* in de rekenkunde, b.v. 2 : 3.

Reede is eene *natuurlijke haven*, b.v. *de reede van Texel*.

Alle zelfst. naamw., die gevormd zijn van den stam oens werkwoords door achtervoeging van *ing* of *st*, zijn vrouwelijk, b.v. *bediening, weigering, genezing, kunst, winst, gunst*, enz. (Uitgez. *dienst*, dat mannelijk is.)

Alle zelfst. naamw. die op *heid* of *nis* uitgaan, zijn

vrouwelijk, b.v. *waarheid*, *bekentenis*, *ergernis*, enz. (Uitgez. *vonnis* en *verniss*, die onzijdig zijn, en *getuigenis*, dat vrouwelijk en onzijdig gebruikt wordt.)

Wanneer twee zelfst. naamw. op elkander volgen, die beiden *denzelfden persoon* of *dezelfde zaak* aanduiden, dan noemt men het tweede de *bijstelling* (*appositie*) van het eerste, en dan staan beiden in denzelfden naamval, b.v.

1^e N. *Jan, uw broeder is ziek.*

3^e N. *Geef dit Jan, uwen broeder.*

4^e N. *Ik ken Jan, uwen broeder.*

1^e N. *Hij zorgt voor mij als een vader.*

4^e N. *Ik bemin hem als mijnen broeder.*

In de beide laatste volzinnen heeft eigenlijk eene uitlating plaats. Om daarin den naamval te ontdekken, behoeft men slechts den volzin aan te vullen, b.v.

Hij zorgt voor mij zoo als een vader zorgt.

Ik bemin hem zoo als ik mijnen broeder bemin.

Wanneer de 2^e naamv. eene appositie zou krijgen, omschrijft men dien liefst door *van*, b.v.

De Pruisen roemen de daden van hun keizer, den overwinnaar der Franschen, (niet: huns keizers, des overwinnaars der Franschen.

Men schrijft algemeen in den 3^{en} en 4^{en} naamv. mann. enkelv.: *een langen stok, een grooten tuin, mijn zieken broeder, haar ouden vader*, zonder het niet bep. lidw. of het

bezitt. voornaamw. te verbuigen, omdat het bijvoeg. naamw. den naamval genoegzaam aanwijst, en *eenen langen stok* zeer onwelluidend is.

Zonder bijvoeg. naamw. schrijft men in den 3^{en} en 4^{en} naamval: *eenen stok, eenen tuin, mijnen broeder, haren vader*, hoewel ook velen thans deze woorden, even als in de spreektaal, onverbogen laten en altijd *een, mijn, haar, uw*, enz. schrijven.

De namen van *landen, provinciën en steden* nemen in den 2^{en} naamv. enkel eene *s* aan en niet *sch*, even als men schrijft: *Willems boek* en niet *Willem'sch boek*. In dit geval kan men altijd den 2^{en} naamval door *van* omschrijven, b.v.

Hollands ingezetenen, d. i. de ingezetenen van Holland.

Haarlems wandelingen, d. i. de wandelingen van Haarlem.

Delfts inwoners, d. i. de inwoners van Delft.

Nederlands handel, d. i. de handel van Nederland.

Maar wanneer deze woorden als bijvoeg. naamw. gebruikt worden, in welk geval men ze niet door *van* kan omschrijven, worden zij met *sch* geschreven, b.v.

Hollandsch laken.

Een Haarlemsch meisje.

Delftsch bier.

Wien Néérlandsch bloed in de aderen vloeit.

Een Utrechtsch theerandje.

De ... gebroete

De ... Gode's ... Jans's straat

Wijl het bijvoeg. naamw. zich naar het zelfst. naamw. moet schikken en daarvan de wet ontvangt, en niet omgekeerd, mag een zelfst. naamw. niet meervoud worden, omdat er twee bijvoeg. naamw. bij komen. Evenmin als men zegt: *dikke en dunne pappen*, mag men zeggen: *de Hollandsche, Fransche, Eng. en Hoogd. talen*. Dit moet zijn: *de Holl., Fr., Eng. en Hoogd. taal*.

Zoo ook: *het eerste en derde deel* (niet *deelen*.)

Wanneer een zelfst. naamw. door twee bijvoeg. naamw. voorafgegaan wordt, moet het lidwoord *niet* herhaald worden als de beide bijvoeg. naamw. bij denzelfden persoon of dezelfde zaak behooren, b.v.

de wijze en goede God.

de jonge en dappere soldaten.

Maar wanneer de bijvoeg. naamw. op verschillende personen of zaken zien, moet het lidwoord herhaald worden, b.v. *de jonge en de oude soldaten.*

de oudste en de jongste zoon.

Men ziet hieruit, dat *'de wijze en de goede God* twee goden zouden aanduiden, van welke de eene wijs en de andere goed is.

Evenzoo beteekent: *Ik zag den boekhouder en kassier van uwen vader*, dat dezelfde persoon boekhouder en kassier is. *Ik zag den boekhouder en den kassier* wijst twee verschillende personen aan.

Zoo ook: *mijn oom en voogd* en *mijn oom en mijn voogd*.

De woorden *jaarlijksch*, *dagelijksch*, *wekelijksch*, *vergeefs*, enz. schrijft men *met ch* als het bijvoeg. naamw. en *zonder ch* als het bijwoorden zijn, b.v.

Zijn jaarlijksch inkomen.

Ons dagelijksch brood.

Mijne moeite was vergeefs.

Ik zie hem dagelijks.

Dit geschiedt wekelijks.

Ik riep hem te vergeefs.

De bijvoeg. naamw. *huiselijk*, *wijselijk*, *ijselijk*, *prijselijk*, *vreeselijk*, enz. schrijft men met *éene s*, omdat zij van *huis*, *wijs*, enz. afgeleid zijn door *lijk* achter het grondwoord te voegen, even als men *doodelijk* van *dood* afleidt, enkel met invoeging van de zachte *e* voor de welluidendheid.

Vr. Welke bijvoeg. naamw. worden niet verbogen?

A. 1e De bijvoeg. naamw. die op *en* uitgaan, dus de meeste stoffelijke, b.v.

met open armen ontvangen.

eene verheven bestemming.

gouden horloges.

2^e De bijv. naamw. die op *lei* en *hande* uitgaan, b.v. *velerlei*, *allerhande*.

3^e De bijv. naamw., die van steden afgeleid zijn en op er eindigen, b.v.

*de Rotterdammer beurtschippers.
zes Edammer kaasjes.*

4^e De bijv. naamw., die met eene bepaling achter het zelfst. naamw. komen, b.v.

*mannen, rijk in deugden.
mensen, arm naar de wereld.*

5^e De bijv. naamw., die na de zelfst. werkw. zijn, worden, blijven, schijnen, heeten, en lijken gebruikt worden, b.v.

*Die vrouwen zijn ongelukkig.
Die kinderen blijven slordig.*

6^e De bijvoeg. naamw. die, schijnbaar als bijwoorden bij een werkwoord gebruikt, toch wezenlijke bijvoeg. naamw. blijven, b.v.

*Wij verven de deuren rood.
Zij werden levend begraven.
Wij maken die menschen gelukkig.
Ik vind die ruikers mooi.
Hij ziet zich de oogen blind.*

Geef het onderscheid op tusschen :

*een goed koning en een goede koning,
een goed soldaat en een goede soldaat,
een groot schilder en een groote schilder.*

Hoe vormt men den vergrootenden en den overtreffenden trap van: *dood, vierkant, zesjarig, ijskoud, bloedwarm, eirond, Fransch, goudgeel, hemelblauw, enz.?*

Voor het rechte gebruik der bijvoeg. naamw. zonder zelfst. naamw. er achter, volgt men deze beide regels:

I. Wanneer een bijvoeg. naamw. betrekking heeft op een voorafgaand zelfst. naamw., dan wordt het eveneens verbogen als of er een zelfst. naamw. achter stond, b.v.

Ik zag den kleinen hond en den grooten.

Ik zag de kleine honden en de groote.

Alle menschen moeten sterven, rijke zoo wel als arme.

II. Wordt een bijv. naamw. als *zelfstandig* gebruikt, dan wordt het verbogen als een zwak zelfst. naamw. en neemt dus alleen in den 2^{en} naamv. enkelv. en in het meervoud eene *n* aan, b.v.

1 ^e N. de bode	de boden
2 ^e N. des boden	der boden
3 ^e N. den bode	den boden
4 ^e N. den bode	de boden
1 ^e N. de rijke	de rijken
2 ^e N. des rijken	der rijken
3 ^e N. den rijke	den rijken
4 ^e N. den rijke	de rijken

De rijken moeten de armen helpen.

De geleerden zijn het daarover niet eens.

Veracht den arme niet.

Danken wij den Allerhoogste.

De wil des Almachtigen.

De toestand eens stervenden.

Ik heb den geleerde gesproken.

Deze beide regels volgt men ook bij de bezitt. voor-
naamw. b.v.

I *Ik verwacht mijnen neef en den uwen.*

Ik verwacht mijne neven en de uwe.

II *De Hemel zij met u en de uwen.*

Groet hem van mij en de mijnen.

VOORNAAMWOORDEN en TELWOORDEN.

Wanneer er in een volzin, behalve het hoofdonderwerp, nog een ander persoon bijkomt, dan gebruikt men voor den hoofdpersoon de gewone voornaamw. *hij, hem, zijn,* enz. en voor den bijkomenden persoon *deze, diens,* enz. b.v.

Jan schrijft zijn vriend, dat hij zijn huis (d. i. het huis van Jan) verkocht heeft.

Jan schrijft zijn vriend, dat hij diens huis (d. i. het huis van den vriend) verkocht heeft.

De luitenant viel in den slag, en toen de heelmeeſter hem wilde verbinden, kreeg hij (d. i. de luitenant) een kogel door het hoofd.

„kreeg deze” zou op den heelmeeſter zien.

Vr. Moet men ſchrijven: *ons aller vader, onze aller vader of onzer aller vader; u aller vriend, uw aller vriend of uwer aller vriend?*

A. Men zou kunnen en eigenlijk ook moeten ſchrijven:

*de vader onzer aller of onzer aller vader,
de vriend uwer aller of uwer aller vriend,
de vriend hunner aller of hunner aller vriend.*

Welluidendheidshalve worden de pers. voornaamw. *onzer, uwer, hunner*, die in den 2^{en} naamv. staan, doorgaans verkort tot *ons, uw, hun*, en dan heeft men:

*ons aller vader,
uw aller vriend,
hun aller vriend.*

Ons aller vader of u aller vriend zou dus een fout zijn

Ons aller vader of u aller vriend zou dus een fout zijn

Wanneer twee werkw. beiden een voornaamw. in denzelfden naamv. bij zich vereiſchen, behoeft men het voornaamw. niet te herhalen; maar de herhaling is noodzakelijk, wanneer de naamvallen van het voornaamw. verschillen, b.v.

Ik heb hem gezien en gesproken.

Ik zag en bewonderde hem.

Ik heb hem gezien en hem de boeken gegeven.

Ik zag hem en zeide hem, dat enz.

Gebruik in een volzin niet tweemaal hetzelfde voor-naamw. om verschillende personen aan te duiden, b.v.

Men geeft vele boeken uit, waarin men niets nuttigs vindt. Hier duidt het eerste *men* den uitgever, en het tweede den lezer aan. Zeg dus: *Men geeft vele boeken uit, waarin wij (of de lezer) niets nuttigs vinden (vindt).*

Verbeter nu: *Men ontvangt niet altijd met dankbaarheid den goeden raad, dien men ons geeft.*

VERBUIGING VAN HET VOORNAAMW. zelf.

Mann. Enk.	Vrouw. Enk.	Onzijd. Enk.
1 ^e N. zelf	zelve	zelf
2 ^e N. zelven (zelfs)	zelve	zelven (zelfs)
3 ^e N. zelven	zelve	zelf
4 ^e N. zelven	zelve	zelf

ALGEMEEN MEERV.

- 1^e N. zelven (zelve)
- 2^e N. zelven (zelve)
- 3^e N. zelven
- 4^e N. zelven (zelve)

De betrekk. voornaamw. *waarvan, waarmede, waardoor, waarin*, enz. worden alleen voor zaken, niet voor personen gebruikt, b.v.

Het huis, waarvan ik spreek.

De pen, waarmede ik schrijf.

De man, met wien (niet waarmede) ik wandel.

De vrouw, aan welke (niet waaraan) ik denk.

VOORBEELDEN VAN HET GEBRUIK
DER BETREKKEEL. VOORNAAMW. IN DE VERSCHILLENDE
GESLACHTEN, GETALLEN EN NAAMVALLEN.

Eerste naamv. Enkelv.

De man, *die* of *welke* daar is.

De vrouw, *die* of *welke* daar is.

Het kind, *dat* of *hetwelk* daar is.

MEERVOUD.

De mannen,
De vrouwen,
De kinderen, } *die* of *welke* daar zijn.

Tweede naamv. Enkelv.

De man, *wiens* huis, enz.

De vrouw, *wier* of *welker* huis, enz.

Het kind, *welks* huis, enz.

MEERVOUD.

De mannen,
De vrouwen,
De kinderen, } *wier* of *welker* huis, enz.

Derde naamv. Enkelv.

De man, *wien* of *welken* ik geld geef.

De vrouw, *die* of *welke* ik geld geef.

Het kind, *dat* of *hetwelk* ik geld geef.

MEERVOUD.

De mannen,	}	<i>wien</i> of <i>welken</i> ik geld geef. (In 't vrouw.
De vrouwen,		
De kinderen,		

Vierde naamv Enkelv

De man, *dien* of *welken* ik zie.

De vrouw, *die* of *welke* ik zie.

Het kind, *dat* of *hetwelk* ik zie.

MEERVOUD.

De mannen,	}	<i>die</i> of <i>welke</i> ik zie.
De vrouwen,		
De kinderen,		

Het zelfst. naamw., waarop een betrek. voornaamw. betrekking heeft (de *antecedent*), moet zoo dicht mogelijk vóór het voornaamw. geplaatst worden; want anders zegt men lichtelijk iets, dat men niet bedoelt.

Verbeter nu eens de volgende volzinnen:

- a. *Ik heb een nieuwen vlieger van mijn oom gekregen, dien ik morgen oplaten zal.*
- b. *Ik heb de boeken aan mijne broeders gegeven, die*

ik gisteren opengesneden heb.

c. *De leerlingen kennen de Alpen wel, die een weinig aardrijkskunde geleerd hebben.*

d. *Ik heb een grooten appel van mijn buurman gekregen, dien ik morgen opeten zal.*

Wanneer *al* door een lidwoord, een aanw. of bezitt. voornaamw. gevolgd wordt, schrijft men niet *alle* maar *al*, b.v.

al deze kinderen,

al de huizen,

al mijne boeken.

WERKWOORDEN.

De werkw. *zijn*, *worden*, *blijven*, *schijnen*, *heeten* en *lijken*, die men ook wel zelfstandige werkw. noemt, regeeren den 1^{en} naamval, b.v.

Hij is een eerlijk man.

Hij wordt een dronkaard.

Hij lijkt een braaf man.

Hij blijft een bedrieger.

Hij schijnt een lafaard.

Hij heet een geleerde.

Wanneer men van een werkw. den uitgang *en* weglaat, houdt men den *stam* of *wortel* over.

Een werkw., dat niet van wortelklinker verandert, noemt men *zwak*, omdat daarin de tijden *zwak* d. i. *wel-nig* van elkander verschillen, b.v.

ik reken, ik rekende, ik heb gerekend.

Sterk is dus een werkw., dat wel van wortelklinker verandert, b.v.

ik spreek, ik sprak, ik heb gesproken;

ik vind, ik vond, ik heb gevonden.

REGELS BETREFFENDE DE *d* EN *t* IN DE WERKWOORDEN.

I. In den tegenw. tijd is de 1^e pers. enkelv. gelijk aan den *stam*, en de 2^e en 3^e pers. nemen daarbij nog eene *t* aan, b.v.

ik loop, gij loopt, hij loopt;

ik vind, gij vindt, hij vindt.

II. In den onvolm. verl. tijd, dien men bij sterke werkw. door verandering van den wortelklinker vormt, en bij de zwakke werkw. door *de* of *te* achter den *stam* te voegen, gaat alleen de 2^e persoon op *t* of *dt* uit, b.v.

ik zong, gij zongt, hij zong;

ik rekende, gij rekendet, hij rekende;

ik vond, gij vondt, hij vond.

III. Zwakke werkw. waarvan de *stam* op *d* of *t* eindigt, hebben in den onvolm. verl. tijd *dd* of *tt*; want

anders kon men den onvolm. verl. tijd niet van den tegenw. tijd onderscheiden, b.v.

tegenw. tijd	onv. verl. tijd
<i>ik dood</i>	<i>ik doodde</i>
<i>wij dooden</i>	<i>wij doodden</i>
<i>ik tracht</i>	<i>ik trachtte</i>
<i>wij trachten</i>	<i>wij trachtten.</i>

IV. Het verleden deelwoord, dat bij de zwakke werkw. op *d* of *t*, bij de sterke werkw. op *en* eindigt, kan men doorgaans daaraan kennen, dat *er hebben, zijn* of *worden* bij komt of bijgevoegd kan worden, b.v.

Ik heb *gehoord*.
 Ik ben daar vriendelijk *ontvangen*.
 Hij wordt *gestraft*.
 Een koning, bij zijn volk *bemind*.
 Een man, van ieder *geëerd*.

V. Om te weten of het verl. deelw. van een zwak werkw. op *d* of *t* eindigt, heeft men slechts na te gaan of de onvolm. verl. tijd op *de* of *te* uitgaat, b.v.

ik <i>strafte</i> .	dus <i>gestraft</i> .
ik <i>beminde</i> .	„ <i>bemind</i> .
ik <i>hoopte</i> .	„ <i>gehoopt</i> .
ik <i>haalde</i> .	„ <i>gehaald</i> .

VI. Het verleden deelwoord, als bijvoeg. naamw. gebruikt, heeft nooit *dd* of *tt*, b.v.

geachte ouders,
 de *aangeduide* som,
 het *afgebrande* huis,
 eene *gekleede* pop,
 eene *vergulde* lijst.

Vr. Waarvan hangt het af, of men in de zwakke werkw. *de* of *te* achter den stam moet voegen om den onvolm. verl. tijd te vormen?

A. Dit hangt af van de laatste letter in den stam. Eindigt deze op een klinker, of is de laatste medeklinker zacht, dan voegt men er *de* achter, en is de laatste medeklinker scherp dan *te*, volgens den regel: *zacht bij zacht en scherp bij scherp*.

Zoo voegt men

de achter *i, b, d, g, l, m, n* en *r*,
 en *te* achter *f, ch, k, p, s* en *t*, b.v.

ik groeide, tobde, doodde, waagde, haalde, roemde, toonde, hoorde;
ik strafte, kuchte, kookte, knapte, miste, zette.

In 't *kofschip* vindt men alle medeklinkers bij elkander, die *te* achter zich nemen.

Vr. Maar waarom schrijft men dan:

ik strafte en *ik beefde*,
ik miste en *ik reisde*?

A. De stam van *beven* eindigt op *v*, en die van *reizen* op *s*. De onv. verl. tijd moest dus eigenlijk wezen: *ik*

beevde en *ik reizde*. Maar omdat de *v* en *z* nooit op het einde eener lettergreep gebruikt worden, neemt men daarvoor de verwantschappe scherpe *f* en *s*, die daarom ook *onechte f* en *s* genoemd worden. Zoo schrijft men ook:

ik vormiste en *ik bloosde*,
ik verniste en *ik vreesde*,
ik stofte en *ik beloofde*,
ik kofte en *ik leefde*.

Een werkwoord staat in de *onbepaalde wijs*, wanneer er een ander werkw. voorafgaat (behalve *hebben*, *zijn* en *worden*), b.v.

Ik moet vertrekken.
Ik durf zeggen.
Ik mag spreken.

Nog staat een werkw. in de *onbepaalde wijs* als er *te* voorafgaat, b.v.

Het is goed te werken.
Ik hoop gezond te blijven.

KENMERKEN DER ONREGELMATIGE WERKWOORDEN.

I. Wanneer de 3^e pers. enkelv. in den tegenw. tijd *geene t* heeft, b.v. *hij kan, wil, zal, mag.*

(N.B. Dit zijn werkwoorden *met opgeschoven verleden tijd.*)

II. Wanneer de 1^e en 3^e pers. enkelv. in den onvolm. verl. tijd op *t* eindigen, b.v.

ik bracht, dacht, kocht, mocht, zocht, placht;

hij " " " " " "

(N.B. Zijn *gieten, schieten, sluiten*, enz. dan ook onregelmatig?)

III. Wanneer men van de onbepaalde wijs niet *en* kan afnemen en den stam overhouden, b.v.

gaan, slaan, doen, staan, zien.

Zijn *slaan, genezen* en *drijven* overgankelijk of onovergankelijk in:

De klok slaat.

Jan slaat den hond.

De zieke man geneest.

De dokter geneest den zieke.

De stok drijft op het water.

Ik drijf de koe naar de weide.

Wanneer men *twijfelachtig* of *wenschende* spreekt, gebruikt men de aanvoegende wijs, b.v.

Ik twijfel, of hij wel komt.

Ik wenschte, dat hij kwame, dat hij gelukkig wierde.

Leer vlijtig, opdat gij bekwaam wordet.

Ik zal het hem niet geven, tenzij hij er om vrage.

Het ga u wel. Het zij zoo.

Alle transitieve werkw. worden met hebben vervoegd, b.v.

ik heb geschreven.

Van de intransitieve worden sommige met *hebben*, andere met *zijn* vervoegd, b.v.

ik heb geslapen,

ik ben gestorven.

Er zijn sommige intransitieve werkw. — werkw. van beweging — die nu eens met *hebben* en dan weder met *zijn* vervoegd worden, b.v. *varen, loopen, springen, vallen, kruipen, rijden, wandelen*, enz. Deze worden met *hebben* vervoegd, wanneer er *eene lengte van tijd* bij uitgedrukt of er onder verstaan wordt, (wanneer men dus vragen kan: „*hoe lang*”?) b.v.

Ik heb twee uur geloopt.

Ik heb den geheelen dag gewandeld.

Ik heb zes uur achtereen gereden.

Hij heeft op zee gevaren.

Met *zijn* worden zij vervoegd wanneer men niet de lengte van den tijd, maar vooral de *verandering van plaats* wil uitdrukken, b.v.

Hij is naar de Oost gevaren.

Ik ben schielijk naar huis geloopt.

Ik ben naar de stad gewandeld.

Ik ben naar Zutphen gereden.

Vr. Wat verstaat men door *voorrang* of *prioriteit* bij de werkwoorden?

A. Wanneer het onderwerp van een werkw. uit verschillende personen bestaat, dan gaat de *eerste* persoon boven den *tweeden*, de *tweede* boven den *derden*, en dus de *eerste* ook boven den *derden*. Dit noemt men *voorrang* of *prioriteit*. Het werkwoord schikt zich naar den persoon, die den voorrang heeft. Zoo zegt men:

gij en ik (wij) hebben,

hij en ik (wij) hebben,

gij en uw broeder (gijlieden) hebt,

gij, hij en ik (wij) hebben.

Het werkwoord na een betrek. voornaamw. staat in denzelfden persoon als het woord, waarop het voornaamw. betrekking heeft (de *antecedent*) b.v.

Ik, die uw vriend ben.

Gij, die mijn vriend zijt.

Hij, die mijn vriend is.

De man, (hij) die daar is.

Wij, die gelukkig zijn.

Gij, die gelukkig zijt.

Zij, die gelukkig zijn.

Onze Vader, (Gij) die in de hemelen zijt.

Er zijn in het Nederlandsch vier hulpwerkwoorden : *zullen, hebben, zijn en worden*. Deze heeten hulpwerkw., omdat zij de andere werkw. helpen verwoegen.

Welke werkw. zijn *zullen, hebben, zijn en worden* als het geene hulpwerkw. zijn?

Hulpbehoevende werkw. zijn die, welke de hulp van een ander werkw. noodig hebben om eene beteekenis te krijgen, b.v. *willen, mogen, moeten, durven, laten, kunnen*, enz.

Wanneer twee werkw. hetzelfde hulpwerkwoord vorderen, behoeft men dit niet te herhalen, b.v.

Ik heb hem gezien en gesproken.

Hij heeft gestreden en de overwinning behaald.

Maar wanneer twee werkw. een verschillend hulpw. vereischen, moet men bij ieder werkw. het passende hulpw. gebruiken, b.v.

Hij heeft dapper gestreden en is als een held gesneuveld.

In de volgende uitdrukkingen, die men dikwijls aantreft:

*Het is mij niet mogen gelukken;
 Hij was al lang kunnen aankomen;
 Daartoe is het niet kunnen komen;
 Hij is natuurlijk moeten vallen; **

Zoodat er een detachement uit Woerden is moeten ontboden worden;

is niet het rechte hulpwoord gebruikt; want het hulpw. behoort bij *mogen, kunnen en moeten*, die met *hebben* ver-voegd worden, en niet bij *gelukken, aankomen, vallen en ontboden worden*, die *zijn* bij zich nemen.

Wanneer een werkwoord, waarvan het voorvoegsel scheidbaar is, met *te* gebruikt wordt, moet men het in drie woorden schrijven, en niet in één woord gelijk in het Hoogduitsch, b.v.

aan te spreken, over te gaan, uit te rusten, enz.

Van sommige werkw. wordt de *onbepaalde wijze* gebruikt, als men eigenlijk het *verleden deelwoord* zou moeten gebruiken, b.v.

Ik heb hooren zeggen.

Ik heb hem zien aankomen.

Ik heb moeten bedanken.

Ik heb durven zeggen.

Dit heeft plaats bij die werkwoorden, welke een ander werkw. *zonder te* achter zich nemen, b.v.

Ik hoor zeggen. Ik zie aankomen.

Ik moet bedanken. Ik durf zeggen.

Deze werkw. zijn vooral de volgende: *durven, kunnen, moeten, mogen, willen, zullen, doen, laten, hooren, voelen, zien, gaan, komen, loopen, helpen, leeren, blijven.*

Maar van die werkwoorden, welke een ander werkw. met te achter zich nemen, gebruikt men niet de onbep. wijs in plaats van het verleden deelw.

Omdat men zegt:

Ik verwaardig mij niet te antwoorden;

Ik haast mij te vertrekken;

Ik beken het gedaan te hebben;

Ik acht het raadzaam te blijven;

mag men niet zeggen:

Ik heb mij niet verwaardigen te antwoorden;

Ik heb mij haasten te vertrekken;

Ik heb het bekennen gedaan te hebben;

dit moet zijn:

Ik heb mij niet verwaardigd te antwoorden;

Ik heb mij gehaast te vertrekken;

Ik heb bekend het gedaan te hebben.

Hiervan zijn *liggen, zitten en staan* uitgezonderd; want men zegt:

Ik lig te slapen;

Ik zit te schrijven;

Ik sta te wachten;

en toch moet men zeggen:

Ik heb liggen slapen;
Ik heb zitten schrijven;
Ik heb staan wachten.

Ook *komen* maakt eene uitzondering, wanneer het in dezen zin voorkomt:

Hij komt te sterven;

want men zegt:

Hij is komen te sterven.

Ook nog *wezen*: *Ik ben mijn zieken neef wezen zien.*

Nog gebruikt men de onbep. wijs in plaats van het verl. deelw. bij de volgende werkwoorden, ofschoon deze wel *te* na zich nemen: *behoeven*, *beginnen*, *gelieven*, *weten* en *zoeken*, b.v. *Gij hadt dat niet behoeven te doen.*

Van *pogen*, *trachten*, *meenen*, *hopen*, en *denken* kan men zoowel de onbep. wijs als het verl. deelw. gebruiken, b.v.

Ik heb u dit duidelijk pogen, trachten te maken;
Ik heb gepoogd, getracht, u dit duidelijk te maken.

Wanneer eene handeling in *alle tijden* plaats heeft, gebruikt men den tegenw. tijd, b.v.

De ouden wisten niet, dat de aarde om de zon draait (niet *draaide*).

Franklin zeide, dat de rijke kleeding het vuur in de keuken uitbluscht (niet *uitbluchte*).

Een transitief werkw. kan wel door twee of meer voorwerpen gevolgd worden, mits deze gelijksoortig zijn, b.v. twee zelfst. naamw. of twee voorwerpszinnen met *dat*, maar niet van ieder één, omdat dit tegen de regelmaat strijdt.

Zoo zegt men zeer goed: *Ik vernam zoo even, dat mijn neef overleden is, en dat zijne vrouw op sterven ligt.*

Maar niet: *Ik vernam zoo even den dood van mijn neef, en dat zijne vrouw op sterven ligt.*

Verbeter nu nog:

Men heeft vlekken in de zon ontdekt, en dat zij om hare as wentelt.

Ik haast mij om u mijne aankomst te Deventer te berichten, en dat ik zeer welvarend ben.

Deze jongeling verdient onze achting, en dat wij hem ons vertrouwen schenken.

BIJWOORDEN, VOORZETSELS en VOEGWOORDEN.

Wanneer twee of meer woorden te zamen den dienst van een bijwoord verrichten; noemt men die eene *bijwoordelijke uitdrukking*, omdat men niet wel twee of meer woorden één bijwoord kan noemen, b.v. *van tijd tot tijd, nu en dan, ten laatste*, enz.

Bijwoordelijke uitdrukkingen, die met *ten* beginnen, nemen geene *n* aan, als zijnde eigenlijk zelfstandig verbogen bijvoeg. naamw. b.v. *ten laatste, ten minste, ten duidelijkste*, enz.

Vr. Moet men schrijven: *ten dien einde, ter dier zake, ten mijnen huize*, of *te dien einde, te dier zake, te mijnen huize*?

A. Alleen de drie laatste uitdrukkingen zijn goed.

Men zegt wel, en te recht: *ten einde, ter zake, ten huize*; maar dit zijn samentrekkingen van: *te den einde, te der zake, te den huize*. Komt er achter *te* een aanw. of bezitt. voornaamw. dan bekleedt dit de plaats van het lidwoord, en dus is *te* dan voldoende. *Ten mijnen huize* zou dus eigenlijk zijn: *te den mijnen huize*.

Om op te geven hoe laat het is, gebruikt men ~~van vier uren~~ *te vier uren, te vier ure* en *te vier uur*.
~~In den gemiddelen tijd nog een om vier uur~~

Thans en *althans* worden met eene *h* geschreven, omdat die woorden afgeleid zijn van *te hands*.

Nogtans schrijft men *zonder h*, als zijnde het oude *noch tan* of *no^{ch} dan*, met welk laatste *nogtans* in vele gevallen kan verwisseld worden, b.v.

Al beledigt hij mij, nogtans (no^{ch} dan) zal ik hem welden.

Na duidt een *tijd* aan en beteekent ook *achterna*; *naar* duidt eene *richting* aan en beteekent ook *volgens*; b.v. *Naar mijne gedachten ga ik na zeven uur naar de stad. Hij loopt mij overal na.*

Jegens wordt in een goeden, *tegen* in een slechten zin gebruikt, b.v.

*Wees bescheiden jegens iedereen.
Hij is tegen ieder even stuursch.*

Wanneer er eene *gelijkheid* voorafgaat (het zij bevestigend of ontkenkend) gebruikt men *als*, b.v.

Hij is zoo groot als ik.

Hij heeft zoo veel boeken als ik.

Hij is niet zoo groot als ik.

Hij heeft niet zoo veel boeken als ik.

d. i. *Ik ontken, dat hij zoo groot is, zoo veel boeken heeft, als ik.*

Wanneer er eene *ongelijkheid* voorafgaat (het zij bevestigend of ontkenkend) gebruikt men *dan*, b.v.

Ik ben grooter dan gij.

Ik heb meer boeken dan gij.

Ik ben niet grooter dan gij.

Ik heb niet meer boeken dan gij.

d. i. *Ik ontken, dat ik grooter ben, meer boeken heb, dan gij.*

De woorden *niemand*, *niets*, *nooit*, *nergens*, *anders* en *ander* worden door *dan* gevolgd, b.v.

Niemand dan mijn broeder.

Niets dan beuzelingen.

Nooit dan gisteren.

Nergens dan te Deventer.

Anders dan gij denkt.

Een ander antwoord dan gij verwacht.

OVER DE PUNCTUATIE.

De SCHEITEEKENS zijn:

- , de komma,
- ; de kommapunt,
- : de dubbele punt,
- . de punt.

DE ZINTEEKENS zijn:

- ? het vraagteeken,
- ! het uitroep- aanspraak- of verwonderingsteeken,
- het aandachtsteeken,
- het koppelteeken,
- het beletselteeken,
- () het tusscheninstellingsteeken,
- [] de teksthaakjes,
- „ het aanhalingsteeken,
- § het afdeelingsteeken (paragraaf),
- ^ het samentrekkingsteeken,
- .. het deelteeken,
- ' het weglatingsteeken (apostrophe),
- “ het klemtoonteeken.

DE SCHEITEEKENS.

DE KOMMA.

a. De komma dient om kleine deelen van een volzin van elkander te scheiden, waarbij het dikwijls gebeurt, dat de grootere deelen door kommapunten worden afgescheiden. (zie bij de kommapunt b.)

b. Wanneer er verscheidene onderwerpen, voorwerpen, gezegden of bepalingen op elkander volgen, die niet door voegwoorden verbonden zijn, b.v.

Jan, Willem, Gerrit en Hein zijn hier.

Wij lezen, schrijven, rekenen en zingen.

Ik heb pennen, boeken en geld.

c. Alle tusschenzinnen staan tusschen twee komma's, b.v.

De kinderen, die vlijtig zijn, worden bemind.

Wij vertrekken morgen, zeide hij mij, naar Amsterdam.

Jan, niet zijn broeder, is dood.

Jan niet, zijn broeder is dood.

d. Voor alle betrek. voornaamw. plaatst men eene komma, b.v.

Ik ken den man, die het gezegd heeft.

Daar is de kerk, waarin hij begraven ligt.

e. Wanneer de voegwoorden enkele woorden verbinden, plaatst men er geene komma voor, b.v.

Zij hebben noch verstand noch geld.

Wij hebben huizen en tuinen.

f. Maar wanneer de voegwoorden geheele voorstellen verbinden, komt er eene komma voor, b.v.

De man leefde vroolijk in de stad, en de vrouw woonde stil op het land.

Ik hoor u wel, maar zie u niet

Ik zocht hem, doch vond hem niet.

DE KOMMAPUNT.

a. Wanneer de voegwoorden *maar* en *doch* door een onderwerp gevolgd worden, plaatst men er doorgaans eene kommapunt voor, b.v.

Gerrit leert vlijtig; maar Willem brengt zijnen tijd in ledigheid door.

Hij wilde uitgaan; doch zijn vader wilde dit niet toelaten.

b. De kommapunt dient om de grootere deelen van eenen volzin te scheiden, vooral wanneer die deelen nog weder door komma's in onderdeelen gesplitst zijn, b.v.

De zeven koningen van Rome zijn: Romulus, naar wien de stad genoemd is; Numa Pompilius, die den Romeinen wijze wetten gaf; Tullus Hostilius, die de Albanen beoorloogde; Ancus Martius, die enz.

c. De kommapunt wordt nog gebruikt, wanneer op een volzin een andere volgt, die niet wel op zich zelven kan staan, b.v.

Hij was mijn vriend; daarom vergaf ik hem zijne misslagen.

DE DUBBELE PUNT.

a. Men gebruikt de dubbele punt, wanneer op een volzin een andere volgt, die wel op zich zelve kan staan, b.v.

De geringheid van ons verstand maakt ons niet zelden stijfsinnig: wij gelooven niet lichtelijk, wat ons gezicht niet waarnemen kan.

b. Wanneer men het gezegde van een ander woordelijk wil aanhalen, b.v. *Hij zeide tot den koopman: „Ik ben voldaan.”*

c. Wanneer er eene opnoeming van personen of zaken aangekondigd wordt, b.v.

De zeven koningen van Rome zijn: Romulus, Numa Pompilius, enz.

d. Wanneer eene rechtstreeksche vraag met een voorafgaanden volzin verbonden wordt, b.v.

De deugd alleen maakt ons waarlijk gelukkig: wat verkiest gij derhalve?

DE PUNT.

De punt wijst het einde van een volzin aan, en alle verkortingen worden ook door punten aangewezen, b.v.

— d. i. — J. Cats — 26 Aug.

DE ZINTEEKENS.

HET VRAAGTEEKEN.

Het vraagteeken gebruikt men na eene rechtstreeksche vraag, b.v.

Hij vroeg mij: „Hebt gij u gisteren nog al vermaakt?”

Na eene zijdelingsche vraag gebruikt men de punt, b.v.

Hij vroeg mij, of ik mij gisteren nog al vermaakt had.

Volgen verschillende vragen op elkander, dan worden de eerste door een kommapunt gescheiden, terwijl alleen achter de laatste het vraagteeken komt, b.v.

Komt gij morgen bij mij; brengt gij uw broeder mee; en gaat gij samen een paar dagen met mij op de jacht?

HET AANSPRAAK- UITROEP- OF VERWONDERINGSTEEKEN.

Mijn Heer!

O, welk eene smart!

Wat zijt gij groot geworden!

Wanneer er verscheiden uitroepen op elkander volgen, geldt daarbij dezelfde aanmerking als bij het vraagteeken.

HET AANDACHTSTEEKEN.

Dit teeken gebruikt men om de aandacht te vestigen op dat, wat er volgen zal, b.v.

Het grootste ongeluk van den mensch is — een kwaad geweten.

Niets vergalt meer de vreugde van den lichtzinnigen mensch dan — het beeld des doods.

HET KOPPELTEEKEN.

Dit teeken dient 1^e. Om twee woorden te verbinden, die zich niet wel aan elkander laten schrijven, b.v.

De Engelsch- Hollandsche vloot.

Oude- mannenhuis.

Gouden- uurwerkmaker.

Zijden- kousenwever.

Cayenne- peper.

Fransch- broodbakker.

Berlijnsch- blauw.

2^e Om de herhaling van hetzelfde woord te vermijden, b.v.

Boter- en kaasmarkt.

Koper- en blikslager.

(NB. *Goed- en wijsheid* deugt niet, omdat *heid* geen woord, maar een uitgang is. *Konink- en keizerlijk* deugt niet, wel *keizer- en koninklijk*.

3^e Om de woorden achter aan den regel af te breken, b.v. *gehoorzaamheid.*

HET BELETSELTEEKEN.

Dit teeken gebruikt men, wanneer de spreker door aandoening of door eene invallende gedachte midden in een

volzin afbreekt; wanneer hij, door eene bepaalde gedachte niet te noemen, deze veel sterker doet uitkomen; of wanneer een ander hem in de rede valt, b.v.

Ik draag mijn lot geduldig; maar mijne moeder.....

Ik zou dien post wel bekomen, maar.....

Ik zou u wel aan geld helpen, maar..... Zeg maar: „Ik heb het niet.”

HET TUSSEHENINSTELLINGSTEEKEN.

Dit teeken dient om woorden of volzinnen in te sluiten, die volstrekt niet tot den volzin behooren, en ook wel weggelaten of op eene andere plaats konden gesteld worden. Deze tusschenzinnen behooren echter niet tot de kenmerken van een goeden stijl, en men moet er zich slechts spaarzaam van bedienen, b.v.

Hij heeft zoo even (wie ijst er niet van!) zijnen vader geslagen.

De naam van den vader der Nederlandsche dichters (Joost van den Vondel) zal steeds in eere blijven.

DE TEKSTHAAKJES.

Deze wijzen in den Bijbel de woorden aan, die de vertalers tusschen den oorspronkelijken tekst ingelascht hebben om een goeden Hollandschen zin te maken, b.v.

Mattheus 26 vs. 54. Hoe zouden dan de Schriften vervuld worden, [die zeggen] dat het alzo geschieden moet?

HET AANHALINGSTEEKEN.

Dit teeken duidt aan, dat men de eigen woorden van een ander teruggeeft of aanhaalt, b.v.

De moeder zeide tot hare dochter: „Ziet gij nu wel, dat „het noodig is, God om zijnen zegen te bidden?”

Men ziet hier, dat het aanhalingsteeken bij het begin der aanhaling *onderaan*, en bij het einde *bovenaan* geplaatst wordt. Het is niet volstrekt noodzakelijk, maar toch wel verkieslijk, het aanhalingsteeken ook voor aan elken regel van de aanhaling te plaatsen, omdat het dan beter in het oog valt, hoe ver de aanhaling gaat.

Het gebruik der overige zintteekens is zoo gemakkelijk, dat het voldoende is, dit door eenige voorbeelden op te helderen.

§ 6. *Paragraaf 6. Afdeeling 6.*

^ *Neérland, blaán, goón.*

.. *Joël, Kanaän, poëzie, geillumineerd.*

' *Een' man, 't huis, 's avonds.*

" *Er is één man. Vóór acht uren. ~~Comma~~ ~~and~~*

EINDE.

